

Abstract

Budget for Purchasing Books... How Much...

How to Budget

Somlux Suwanpanich

The study analyzes problem of the allocation of budget in the library which has been debated for quite sometime, particularly when there is a modification in the administration of the higher education insitutions' libraries to be a centralized administrative system. It criticizes each type of the respective budget systems which reflects to the problematic condition and necessity of such library namely: allocation by employing old standard as a criteria, and allocation by employing student credit hour (SCH) as a criteria.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งบประมาณค่าหนังสือ...เท่าไร...อย่างไร

สมลักษณ์ สุวรรณพานิช*

ปัญหาการจัดสรรงบประมาณมักจะเป็นปัญหาโลกแตกที่หาข้อยุติไม่ได้ระหว่างผู้ให้และผู้ขออยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณเมื่อแรกเริ่มการก่อตั้งหน่วยงาน หรือเพื่อสร้างไว้ซึ่งงานของหน่วยงานเดิมก็ตาม การจัดสรรงบประมาณของห้องสมุดต่าง ๆ นั้น แม้ว่าการขอจะได้อ้างอิงมาตรฐานจากต่างประเทศหรือมาตรฐานที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้กำหนดขึ้น แต่งบประมาณของห้องสมุดที่ได้รับอยู่ในปัจจุบันก็ยังห่างไกลอยู่มากกับมาตรฐานที่ได้ตั้งไว้ ถึงแม้ว่าจะได้มีการกระตุ้นหลายรูปแบบเพื่อให้มีการปฏิรูปจัดสรรงบประมาณห้องสมุดใหม่ แต่ความฝันก็ยังไม่เป็นความจริงอยู่นั่นเอง

ในยุคที่ประเทศชาติยากจนเราจะลองทิ้งปัญหาการขอตั้งงบประมาณให้ได้ตามมาตรฐานไว้ก่อน การจัดสรรแบ่งใช้งบประมาณที่ได้รับมานับเป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่เป็นที่ถกเถียงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะที่มีการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อมีการปรับการบริหารงานห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาเป็นการบริหารงานระบบศูนย์รวมแล้ว ปัญหาที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือการจัดสรรงบประมาณ โดยเฉพาะงบประมาณค่าหนังสือของห้องสมุดคณะหรือสาขาวิชาต่าง ๆ

จากระบบการบริหารแบบศูนย์รวมที่แตกต่างกัน ทำให้วิธีการจัดงบประมาณค่าหนังสือแตกต่างกันไป บางแห่งมีงบประมาณค่าหนังสือเป็นอิสระ บางแห่งใช้งบประมาณรวม หรือรวมบางส่วน ปัญหาที่จะมีเกิดขึ้นก็คือ แห่งที่ใช้งบประมาณรวมหรือรวมบางส่วนนั้นควรจะแบ่งอย่างไรจึงจะเหมาะสม บ้างก็ใช้ระบบฐานเดิมที่เคยได้เป็นฐานในการจัดสรรโดยเพิ่ม/ลดเป็นเปอร์เซ็นต์ตามยอดงบประมาณรวมที่ได้รับในแต่ละปี บ้างก็ใช้ปริมาณการเรียนการสอนเป็นเครื่องกำหนด ฯลฯ ซึ่งแต่ละวิธีมีข้อดีข้อเสีย ตามเหตุผลและสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน

การศึกษาวินิจฉัยถึงระบบการจัดสรรงบประมาณแต่ละวิธี ไม่อาจทำได้โดยสมบูรณ์ ถ้าผู้ศึกษาหรือวินาิจฉัยนั้นไม่เข้าใจในลักษณะและสภาพแวดล้อมของสำนักหอสมุดแต่ละแห่งอย่างถ่องแท้ การวินิจฉัยถึงวิธีการที่ใช้ในแต่ละระบบจำเป็นต้องรู้ถึงเหตุผลของการนำมาปฏิบัติประกอบกับสภาวะการแวดล้อมทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผยด้วย อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงรากฐานและวิวัฒนาการของการพัฒนาระบบ ที่อาจแสดงถึงสภาพปัญหาและความจำเป็นของหน่วยงานนั้น ๆ

* สมลักษณ์ สุวรรณพานิช ศศ.บ. (บรรณารักษ์) M.S. in L.S. (Calif. State Univ.) บรรณารักษ์ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาวิจารณ์ถึงระบบการจัดสรรงบประมาณแบบต่าง ๆ

การแบ่งโดยใช้ฐานเดิม*

วิธีนี้เป็นที่นิยมในหน่วยงานที่มีการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ หรือเป็นระยะต้นของการถูกสั่งให้รวมตัวเป็นสำนัก ฯ เป็นวิธีที่เลือกใช้เพื่อจะลดข้อขัดแย้ง เพราะหน่วยงานย่อยที่ถูกสั่งให้เข้ามารวมกันยังคงสามารถรู้สึกถึงความเหมือนเดิมอยู่ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปพอสมควรปรัชญาอันเป็นหัวใจของการสั่งให้รวมตัวกันจะทำให้เกิดปัญหาถกกันขึ้นในความแตกต่างที่ไม่สามารถใช้เหตุผลอธิบายได้ เพราะจากระบบนี้หน่วยงาน (ห้องสมุดคณะ) ที่เคยมีฐานงบประมาณสูงก็จะได้รับการจัดสรรงบประมาณมาก ส่วนห้องสมุดคณะที่เคยขาดแคลนอยู่แล้ว แทนที่จะได้รับการส่งเสริมก็กลับได้รับงบประมาณอยู่น้อยนิดตามเดิม แต่การปรับเปลี่ยนการจัดระบบงบประมาณแบบนี้ให้เป็นระบบใหม่อื่นใดก็ตาม ถ้าไม่พิจารณาให้รอบคอบแล้วอาจทำให้เกิดภาวะชะงักงันในทางวิชาการของบางคณะหรือบางสาขาวิชาที่เคยได้งบประมาณมากได้

การใช้ปริมาณการเรียนการสอนเป็นฐานแบ่ง (S.C.H.)

ระบบที่สองนี้ดูเหมือนกับว่าจะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่กระโดดเข้ามาช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกรณีแรกได้ ระบบนี้จะตอบปัญหาได้อย่างสมบูรณ์ของคำถามที่เกิดขึ้นจากการแบ่งอย่างถกกันของการใช้งบประมาณระบบฐานเดิม ห้องสมุดคณะจะได้รับงบประมาณมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณการเรียนการสอน ที่คณะได้จัดบริการให้กับสมาชิกในสังคมโดยไม่ต้องคำนึงว่าสมาชิกนั้นจะเป็นนักศึกษาของคณะตนเองหรือไม่ เพียงแต่มีผู้ลงทะเบียนเรียนในสาขาวิชาที่คณะเปิดสอน ก็จะเป็นตัวแปรให้ห้องสมุดคณะได้รับงบประมาณเพื่อจัดหาหนังสือมาบริการ

ตัวอย่างวิธีการคำนวณจัดสรรงบประมาณ 100,000 บาท ให้กับห้องสมุด 3 แห่ง

วิชาที่ เปิดสอน	คณะ ก			คณะ ข			คณะ ค		
	จำนวน หน่วยกิต	น.ศ. ลงทะเบียน	S.C.H.	จำนวน หน่วยกิต	น.ศ. ลงทะเบียน	S.C.H.	จำนวน หน่วยกิต	น.ศ. ลงทะเบียน	S.C.H.
วิชาที่ 1	3	60	180	2	120	240	2	100	200
วิชาที่ 2	2	150	300	3	150	450	2	300	600
วิชาที่ 3	3	75	225	2	50	100	3	200	600

รวมคะแนน 705 790 1,400

คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ 24 27 49

งบประมาณที่ได้รับ 24,000 27,000 49,000

ดังนั้นจะเห็นว่าห้องสมุดคณะ ก ได้รับการจัดสรรงบประมาณค่าหนังสือ 24 % ของงบรวมซึ่งเท่ากับ 24,000 บาท (สองหมื่นสี่พันบาท) เช่นเดียวกันกับที่ห้องสมุด ข และ ค ได้งบประมาณค่าหนังสือ 27,000 บาท (สองหมื่นเจ็ดพันบาท) และ 49,000 บาท (สี่หมื่นเก้าพันบาท) ตามลำดับ

* ปริมาณการเรียนการสอน (Student Credit Hour) คือผลรวมของผลคูณของจำนวนหน่วยกิตของแต่ละวิชาคูณกับจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนในวิชานั้น ๆ

ทางออกที่ 3

การแบ่งงบประมาณตามแบบปริมาณการเรียนการสอนมีข้อจำกัดอยู่ที่การให้ความเสมอภาคยุติธรรมมากเกินไป โดยละเลยสมาชิกกลุ่มอื่นของสังคมซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่ง เพราะวิธีคำนวณในลักษณะนี้ไม่คำนึงถึงความจำเป็นวิชาเอก วิชาโทหรือเป็นการศึกษาระดับปริญญาตรี โทหรือเอกเลย การคำนวณจะใช้วิธีทางคณิตศาสตร์คำนวณหาค่างบประมาณตามตัวเลขที่ปรากฏเพียงขั้นเดียวเท่านั้น การละเลยถึงระดับความสำคัญของระดับวิชาหรือลักษณะของแต่ละสาขาวิชา หรือลักษณะการใช้ข้อมูล หรือตัวแปรอื่น ๆ อาจทำให้ความเหมาะสมและสมดุลในสัดส่วนที่ควรเป็นนั้นหายไปได้ ทางออกที่ 3 เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่น่าสนใจพอสมควรซึ่งได้คำนึงถึงปัญหาที่คิดขึ้นไว้ วิธีนี้มีหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะผสมโดยพิจารณาหาตัวแปรที่เหมาะสม พร้อมกับระดับความสำคัญของตัวแปรแต่ละตัว จึงทำให้มีการกำหนดสัดส่วนที่จะนำมาคำนวณค่าของตัวแปรให้ได้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันได้

ตัวอย่างต่อไปนี้จะขอแสดงหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณค่าหนังสือให้ห้องสมุดสาขาของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวอย่างการจัดสรรตามแบบทางออกที่ 3 ประเภทหนึ่ง ดังนี้

แบ่งงบประมาณที่จะจัดสรรให้ห้องสมุดสาขาออกเป็น 3 ส่วน (60 : 25 : 15)

ปริมาณของสมาชิกผู้ใช้บริการ	60	เปอร์เซ็นต์
จำนวนวิชาที่เปิดสอน	25	เปอร์เซ็นต์
ความก้าวหน้าทางวิชาการ	15	เปอร์เซ็นต์

1. ปริมาณของสมาชิกผู้ใช้บริการ พิจารณาถึงความเพียงพอที่ผู้ใช้บริการจะได้รับโดยใช้ 60 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณค่าหนังสือของห้องสมุดสาขา ปริมาณ เอส. ซี. เอช. ของนักศึกษาและจำนวนอาจารย์เป็นตัวแปรและกำหนดสัดส่วน ดังนี้

- นักศึกษาปริญญาตรี	= 1	
- นักศึกษาปริญญาโท	= 3	ที่ไม่มีการทำวิทยานิพนธ์
- นักศึกษาปริญญาโท, เอก	= 5	ที่มีการทำวิทยานิพนธ์
- อาจารย์	= 7	

2. จำนวนวิชาที่เปิดสอน ใช้จำนวนวิชาที่เปิดสอนเป็นฐานในการจัดโดยคิดจาก 25 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณค่าหนังสือของห้องสมุดสาขา และกำหนดสัดส่วนดังนี้

- ศึกษาระดับปริญญาตรี	= 1
- วิชาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี	= 2

3. ความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มีการขยายตัวทางวิชาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้และข้อมูลต่าง ๆ จึงพิจารณาจัดสรรงบประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณค่าหนังสือของห้องสมุดสาขา โดยให้ผลงานทางวิชาการในปีที่แล้วเป็นฐานในการจัดสรร ซึ่งมีสัดส่วน ดังนี้

- งานวิจัย	= 4
- บทความในวารสารวิชาการ	= 1
- ตำรา	= 5

วิธีคำนวณ

สมมติงบประมาณที่ได้รับจัดสรร 1,500,000 บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)

ปริมาณของสมาชิกผู้ใช้บริการ 60 เปอร์เซ็นต์เท่ากับ 900,000 บาท (เก้าแสนบาทถ้วน)

จำนวนวิชาที่เปิดสอน 25 เปอร์เซ็นต์เท่ากับ 375,000 บาท (สามแสนเจ็ดหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

ความก้าวหน้าทางวิชาการ 15 เปอร์เซ็นต์เท่ากับ 225,000 บาท (สองแสนสองหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

ปริมาณของสมาชิกผู้ใช้บริการ (900,000 บาท)

ปริมาณการเรียนของนักศึกษา

ระดับปริญญาตรี

วิชาที่ 1

วิชาที่ 2

วิชาที่ 3

ระดับสูงกว่าปริญญาตรี

วิชาที่ 1

วิชาที่ 2

วิชาที่ 3

จำนวนอาจารย์ (คน)

จำนวนคณะกรรมาธิการ

คิดเป็นเปอร์เซ็นต์

จำนวนเงินที่ได้รับ

	คณะ ก			คณะ ข*			คณะ ค		
	SCH	สัดส่วน	คะแนน	SCH	สัดส่วน	คะแนน	SCH	สัดส่วน	คะแนน
วิชาที่ 1	180	1	180	240	1	240	200	1	200
วิชาที่ 2	300	1	300	450	1	450	600	1	600
วิชาที่ 3	225	1	225	100	1	100	600	1	600
วิชาที่ 1	30	5	150	30	3	90	90	5	450
วิชาที่ 2	45	5	225	75	3	225	60	5	300
วิชาที่ 3	75	5	375	60	3	180	30	5	150
จำนวนอาจารย์ (คน)	30	7	210	28	7	196	23	7	161

1,665

1,481

2,461

30

26

44

270,000

234,000

396,000

จำนวนที่เปิดสอน

วิชาระดับปริญญาตรี

วิชาสูงกว่าปริญญาตรี

จำนวนคณะกรรมาธิการ

คิดเป็นเปอร์เซ็นต์

จำนวนเงินที่ได้รับ

	คณะ ก			คณะ ข			คณะ ค		
	จำนวน	สัดส่วน	คะแนน	จำนวน	สัดส่วน	คะแนน	จำนวน	สัดส่วน	คะแนน
วิชาที่ 1	25	1	25	29	1	29	30	1	30
วิชาที่ 2	10	2	20	15	2	30	5	2	10

45

59

40

31

41

28

116,205

153,750

105,000

* คณะไม่คำนวณให้เข้าวิทยานิพนธ์

ความก้าวหน้าทางวิชาการ

	คณะ ก			คณะ ข			คณะ ค		
	จำนวน	สัดส่วน	คะแนน	จำนวน	สัดส่วน	คะแนน	จำนวน	สัดส่วน	คะแนน
ตำรา	3	5	15	6	5	30	4	5	20
วิจัย	4	4	16	11	4	44	7	4	28
บทความ	7	1	7	3	1	3	20	1	20
จำนวนคะแนนรวม			37			77			68
คิดเป็นเปอร์เซ็นต์			20			42			38
จำนวนเงินที่ได้รับ			45,000			94,500			85,500

เมื่อจัดสรรเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะ ก จะได้รับ 431,250 บาท (สี่แสนสามหมื่นหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบบาท)
 คณะ ข จะได้รับ 482,250 บาท (สี่แสนแปดหมื่นสองพันสองร้อยห้าสิบบาท)
 คณะ ค จะได้รับ 586,500 บาท (ห้าแสนแปดหมื่นหกพันห้าร้อยบาท)

การกำหนดสัดส่วนตัวแปรต่าง ๆ ตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเพียงแนวความคิดในการจัดสรรงบประมาณแก่ห้องสมุดคณะหรือตามสาขาวิชา แต่วิธีการตามทางออกที่ 3 ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นี้ค่อนข้างจะซับซ้อน และยุ่งยากในการรวบรวมข้อมูลของตัวแปรที่กำหนดแต่ละตัวมาก และก็ยังไม่มีผู้ใดกล้ารับรองได้ว่าตัวแปรที่สมควรทุกตัวได้ถูกนำมาพิจารณาครบถ้วนทุกตัวแล้ว อาจมีตัวแปรบางตัวที่ยังไม่ถูกนำมาพิจารณาได้ ทางออกที่ 4 จึงอาจเป็นทางเลือกที่ไม่ยุติได้

ในปัจจุบันเท่าที่ผู้เขียนได้ศึกษาและสอบถามจากผู้รู้บางท่านพบว่ายังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีก เช่น ความเคลื่อนไหวของลักษณะวิชา จำนวนผู้ใช้ของห้องสมุด จำนวนหนังสือที่ถูกยืมออก ลักษณะการใช้หนังสือ เป็นต้น ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่และยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ ผู้เขียนเป็นผู้ที่สนใจในการศึกษาและเสาะหาหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณเป็นอย่างยิ่งจึงขอขอบคุณไว้ล่วงหน้า หากท่านใดจะมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย